

Ψηφιοποίηση υλικού σε Βιβλιοθήκες και Αρχεία : προκλήσεις και περιορισμοί

Σύλβια Β. Κουκουνίδου

Αρχειονόμος – Βιβλιοθηκονόμος

Βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Κύπρου

10 Μαΐου 2010

Ψηφιοποίηση

Μετατροπή αναλογικής – παραδοσιακής μορφής υλικού σε ψηφιακή (αναγνώσιμη από ηλεκτρονικό υπολογιστή)

Σκοπός

- **Διαφύλαξη του υλικού** και διάσωση του για τις επερχόμενες γενιές
- **Επεξεργασία και διόρθωση** του όπου χρειάζεται
- Ευκολότερη **διαχείριση** του αρχείου
- Πολλαπλή - ταυτόχρονη και ευκολότερη **πρόσβαση**

Ψηφιοποίηση

- ❖ Τεχνολογικές ρυθμίσεις
- ❖ Κατάλληλη μεθοδολογία για σωστή αναπαράσταση των πρωτοτύπων
- ❖ Άρτια και εννοιολογικά πλούσια τεκμηρίωση των αντικειμένων
- ❖ Προστασία της έμπνευσης, της δημιουργικότητας, των προσωπικών δεδομένων.

Κατηγορίες υλικού προς ψηφιοποίηση

- Έργα των οποίων τα πνευματικά δικαιώματα έχουν χρονικά λήξη σύμφωνα με τις πρόνοιες του νόμου (π.χ. 70 χρόνια από τον θάνατο του συγγραφέα)
- Ορφανά έργα
(εάν ο δημιουργός μετά από ενδελεχή έρευνα δεν μπορεί να εντοπιστεί)
- Εάν ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων παραχωρήσει με γραπτή άδεια τα δικαιώματα στον οργανισμό
- Εάν το υλικό εμπίπτει σε εξαιρέσεις της νομοθεσίας για τα πνευματικά δικαιώματα και τους περιορισμούς, οι οποίες επιτρέπουν τις συγκεκριμένες χρήσεις του έργου χωρίς την άδεια του δικαιούχου (π.χ. ψηφιοποίηση για άτομα με προβλήματα όρασης)

Αρχείο

«...συλλογή τεκμηρίων ιστορικής σημασίας, συνήθως ανεξαρτήτως μορφής, χρονολογίας και ύλης, που φυλάσσει ή παράγει οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, οποιοσδήποτε οργανισμός δημόσιος ή ιδιωτικός στα πλαίσια των δραστηριοτήτων του.»

Μπάγιας, Ανδρέας Φ. 1999

Ερωτήματα που προκύπτουν

- ❑ Τι γίνεται αν ο κάτοχος του αρχείου, δεν είναι ο δημιουργός ή δεν έχει την εξουσιοδότηση να το έχει και το κάνει δωρεά στη βιβλιοθήκη μας?
- ❑ Τι γίνεται με τα πολιτικά πρόσωπα που έχουν «προσωπικά» αρχεία του κράτους?
- ❑ Τι γίνεται αν το υλικό περιέχει «ευαίσθητα» στοιχεία?

Τα πιο πάνω ερωτήματα χρήζουν άμεσης νομικής επέμβασης πριν από την οποιαδήποτε διαδικασία επεξεργασίας ή ψηφιοποίησης του αρχείου.

Προβλήματα πνευματικών δικαιωμάτων που προκύπτουν από τη ψηφιοποίηση

- ❖ **Οικονομική εκμετάλλευση** (Η εγγραφή, η αναπαραγωγή, η δημιουργία παράγωγου έργου, η διανομή, η εκμίσθωση, η δημόσια εκτέλεση και παρουσίαση, η ραδιοτηλεοπτική μετάδοση.)
- ❖ **Ηθικά δικαιώματα** (η δημοσίευση, η πατρότητα, η ακεραιότητα του έργου, η προσπέλαση στο έργο)
- ❖ **Πρόσβαση σε προσωπικά δεδομένα**
- ❖ **Δικαιώματα της παραγόμενης βάσης δεδομένων**

Άρα πρέπει να ληφθούν υπόψη νομοθεσίες και κοινοτικές οδηγίες που αφορούν...

- ❖ Θέματα πνευματικής ιδιοκτησίας
- ❖ Θέματα συγγενικών δικαιωμάτων
- ❖ Θέματα προστασίας προσωπικών δεδομένων
- ❖ Νομοθεσία Κρατικού αρχείου της Κυπριακής Δημοκρατίας

Μερικοί τρόποι διασφάλισης ορθής χρήσης ψηφιακού υλικού

- ❑ Υδατογράφιση
- ❑ Χαμηλή ή μέτρια ποιότητα των ψηφιακών αρχείων
- ❑ Έλεγχος της πρόσβασης σε αρχεία (μερική πρόσβαση, έλεγχος του αριθμού των προσβάσεων που επιτρέπεται, αν επιτρέπεται να τυπωθεί ή να αποθηκευτεί το υλικό κ.α.)
- ❑ Πιστοποίηση χρηστών
- ❑ Creative Commons
- ❑ Συνδυασμοί των πιο πάνω
- ❑ Καθορισμός διαβάθμισης του υλικού στα πεδία των μεταδεδομένων

Βιβλιοθήκες και Ανοικτή πρόσβαση

*Αξιόπιστο περιβάλλον πληροφόρησης
όπου θα διευκολύνεται η μάθηση, η γνώση
και η έρευνα στη κοινωνία.*

*Η δυνατότητα της ανοικτής πρόσβασης
στη γνώση και στην πληροφόρηση.*

Στα πλαίσια στήριξης και διάδοσης της ιδέας της «ανοικτής πρόσβασης» η Βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου Κύπρου (ΒΠΚ) συμμετέχει ως εταίρος στο ερευνητικό ευρωπαϊκό πρόγραμμα OpenAIRE.

Γενικές πληροφορίες

- ❖ Πρόγραμμα: FP7 – Research Infrastructures
- ❖ Έναρξη: 1^η Δεκεμβρίου, 2009
- ❖ Διάρκεια: 36 μήνες
- ❖ Προϋπολογισμός: €4.1 εκ.
- ❖ Συμμετέχουν 38 εταίροι από 27 χώρες μέλη της Ε.Ε. και επιπλέον η Νορβηγία

Στόχοι του προγράμματος

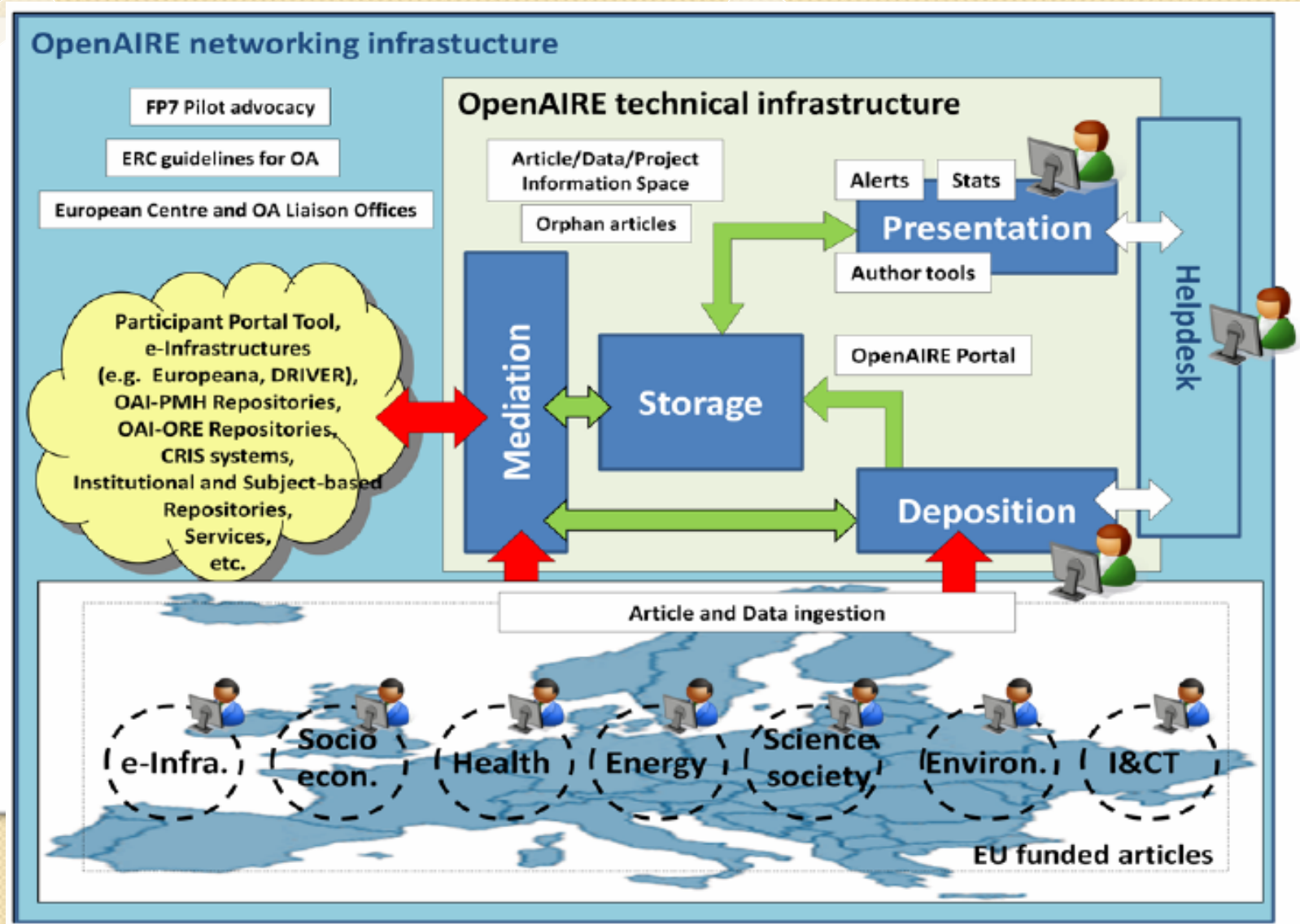
- Παράδοση μιας ηλεκτρονικής υποδομής η οποία θα υποστηρίζει μηχανισμούς:
 - εντοπισμού
 - αποθήκευσης
 - πρόσβασης
 - και παρακολούθησης

άρθρων που έτυχαν χρηματοδότησης από προγράμματα FP7 και ERC.

- Παροχή ενός ειδικού καταθετηρίου άρθρων στο οποίο θα μπορούν να αποθηκευτούν άρθρα τα οποία δεν έχουν κατατεθεί σε άλλα ιδρυματικά ή θεματικά καταθετήρια (Orphan articles repository).
- Λειτουργία helpdesk το οποίο θα στηρίζει τους ερευνητές στη διαδικασία κατάθεσης άρθρων και στην προβολή της έρευνάς τους.

Όλα τα κατατεθειμένα άρθρα θα είναι ορατά και ελεύθερα προσβάσιμα διεθνώς μέσω διαδικτυακής πύλης, περιέχοντας έτσι όλα τα προϊόντα και αποτελέσματα έρευνας που χρηματοδοτήθηκαν από κονδύλια της Ε.Ε.

Σχεδιάγραμμα ροής διεργασιών του προγράμματος

Καταληκτικά...

- ❖ Τα πνευματικά δικαιώματα αποτελούν ένα από τα πιο φλέγοντα ζητήματα της ανοικτής πρόσβασης.
- ❖ Κατάλληλες ρυθμίσεις ώστε τα κέντρα πληροφόρησης (Βιβλιοθήκες και Αρχεία) = Αξιόπιστο περιβάλλον πληροφόρησης όπου θα διευκολύνεται η μάθηση, η γνώση και η έρευνα στην κοινωνία. Η δυνατότητα της ανοικτής πρόσβασης στη γνώση και στην πληροφόρηση.
- ❖ Μέσω της ψηφιοποίησης αυτοί οι οργανισμοί συμβάλουν έμπρακτα στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Σύλβια Β. Κουκουνίδου

Αρχειονόμος – Βιβλιοθηκονόμος

Βιβλιοθήκης Πανεπιστημίου Κύπρου

Koukounidou.vasiliki@ucy.ac.cy

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Βιβλιοθήκη